

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА – X КЛАС, ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ПОДГОТОВКА (ПЪРВО РАВНИЩЕ)

1. ОБЩО ПРЕДСТАВИНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА.

В X клас се изучава системен курс по *География на България*. В него равнопоставено са отразени въпросите за географското положение, природата, населението, селищата, стопанството и географските региони в страната. С този курс емпиричните географски знания и умения за родната страна, усвоени от учениците в IV и VII клас се задълбочават, разширяват, обобщават, в резултат на което се достига до едно ново, повисоко научно-теоретично равнище. Чрез курса учениците усвояват знания за проявлението на общите географски закономерности на регионално равнище, за факторите, принципите и формите на териториална организация на общественото производство, за националната и регионалната демографска, стопанска и екологична политика, за географските аспекти на проблемите на страната и тяхното териториално проявление. Крайният резултат включва както теоретичните (теории, закономерности, принципи, основни понятия), така и методологическите (способи за дейност) знания и умения. Усвоените в X клас способности за дейност са твърде разнообразни. Те произтичат от същността на географията на България, от нейния голям интеграционен потенциал и от двойния обект на изучаване – природата и обществото. Чрез обучението по *География и икономика* в X клас се доразвиват и усъвършенстват формираните в предходните класове умения. В X клас ученикът трябва да може да работи с различни източници на информация; да познава съвременните географски методи на изследване; да съставя карти с различно тематично съдържание и да извлича информация от тях; да анализира статистически и графични материали и да прави изводи; да участва в дискусия и да има лично мотивирано мнение по дискутираните въпроси; да проучва и анализира различни видове документи; да извлича информация от тях; да съставя реферат и есе с географско съдържание.

Усвоените в X клас знания и умения и формираното въз основа на тях поведение са доказателство за мястото и ролята на курса в системата на общообразователната подготовка, за връзката му както с обществените науки и гражданското образование, така и с природните науки. Обучението по *География и икономика* в X клас допринася за: 1) По-лесното ориентиране на учениците в пространствените измерения на най-важните природни, демографски, стопански, екологични проблеми на родната страна; 2) За разбирането на необходимостта от интегриране на страната ни в европейското икономическо, политическо и културно пространство; 3) За патриотичното и екологичното възпитание на учениците, за формиране на тяхното национално самосъзнание и светоглед; 4) За по-доброто ориентиране, адаптиране и реализиране в съвременното демократично общество, за бъдещо активно гражданско участие в социалния живот на страната.

От всичко казано става ясно, че курсът *География на България* не само допринася за формирането на географската култура на учениците, за тяхната съпричастност към

проблемите на родната страна, но и играе важна роля в процеса на личностната и социалната реализация на ученика.

II. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В X КЛАС.

С курса *География на България* в X клас завършва формирането на географската култура на учениците чрез изучаване на природата, населението, административното устройство, стопанството и географските региони на родната страна.

Целите на обучението по *География и икономика* в X клас са:

– Да се изгради у учениците научно обективна географска картина на родната страна чрез овладяване на система от научни знания за природата и обществото на България, за географските аспекти на тяхното взаимодействие, за съвременното състояние на страната в условията на преход към пазарно стопанство, за административно-териториалното устройство на България и географските ѝ региони, за проблемите в развитието на страната и тяхното териториално проявление.

– Да се усъвършенства системата от умения чрез самостоятелна работа с различни източници на информация, географско характеризиране на природни и стопански обекти и процеси, географско анализиране на актуални проблеми и явления в страната, адекватно поведение при рисковни ситуации, изработване и анализиране на различни изображения, изготвяне на научно съобщение, проучване и изследване на родния край, прилагане на усвоените знания в сходни учебни ситуации; умения за работа в екип.

– Да се създадат у учениците познавателни способности и качества за самостоятелна дейност чрез анализиране, интерпретиране и коментиране на документи, текст, илюстрации, работа със статистически материали, подбор на информация от различни източници, разкриване на причинно-следствени връзки.

– Да допринесе за патриотичното възпитание на учениците. Учениците да обичат своята Родина, да опазват нейната природа, материалните и духовните ценности, създадени от българския народ през вековете, да уважават и спазват неговите традиции.

– Да допринесе за повишаване на екологичната култура на учениците. На базата на придобитите географски знания учениците трябва да осъзнават последиците от собственото си поведение спрямо природната среда.

– Да допринесе за социалната реализация на учениците и за участието им в общественния живот на страната. Учениците да се ориентират в съвременните политически и икономически събития у нас, да ги оценяват въз основа на придобитите географски знания, да осъзнават необходимостта и да оценяват последиците от политическото, икономическото, културното и екологичното сътрудничество между институциите в страната.

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки			
Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни понятия (по теми)	Контекст и дейности за цялото ядро или за цялата програма	Възможности за между-предметни връзки
География на България	<p>Стандарт 1. Оценява ролята на географското положение и съвременните граници на България; проследява промените в териториалния ѝ обхват</p> <p>Очаквани резултати :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) знае особеностите на географското положение на България; 2) характеризира съвременните граници на страната; 3) проследява промените в териториалния ѝ обхват; 4) оценява ролята на географското положение като фактор за формиране на природната среда на България и за развитието на националното ѝ стопанство; 5) оценява стопанската усвоеност на границите. <p>Стандарт 2. Характеризира природните компоненти; разграничава природно-географските области в България и оценява техния природно-ресурсен потенциал</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) разкрива особеностите в териториалното проявление на природните компоненти в страната; 2) знае природногеографските области в България; 	<p>Ученикът трябва да усвои :</p> <p>Тема 1. Географско положение, територия и граници на България</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) познава и определя видовете географско положение на България и мястото ѝ на Балканите, в Европа и света; 2) разкрива влиянието на географското положение при формиране облика на природата на България и за проявлението на една от основните географски закономерности – зоналността; 3) знае промените в териториалния обхват и обяснява географското положение на България като променлива категория; 4) характеризира държавните граници по алгоритъм и оценява стопанската им усвоеност. <p>Ученикът трябва да усвои :</p> <p>Тема 1. Природна среда</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) характеризира специфичните особености на природните компоненти, връзките и отношенията между тях, закономерностите в териториалното им разпределение; 2) оценява особеностите на природните компоненти в България като фактор за стопанско развитие и коментира проблемите им; 3) обяснява териториалното проявление на природните рискове в България и последиците от тях; 4) анализира статистически, картни и графични материали с природно-географско съдържание и прави изводи. 	<p>Астрономическо, природногеографско, икономо-географско, политико-географско положение на България; презгранично (трансгранично) сътрудничество; Свободни икономически зони;</p> <p>-форми на защита на околната среда;</p> <p>- съвременен релеф на България; полезни изкопаеми на България; климат на България; води на България; почви, растителност и животински свят на България</p> <p>- природно-ресурсен потенциал на България</p> <p>морфохидрографска скица.</p>	<p>На ученика да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) да ползва различни източници на информация (в т.ч. стенна карта и атлас) и да изработи картосхема с граничните КПП и свободните безмитни зони; 2) да оценява географското положение на България като ресурс и фактор за развитието на страната през XXI в. <p>На ученика трябва да се даде възможност да :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ползва различни източници на информация и прави изводи (в т.ч. и тематични карти); 2) изработва есе с екологична проблематика; 3) наблюдава природните обекти в родния край и разпознава основните форми на релефа; 4) формира и изразява гражданска позиция по екологични проблеми; 5) проучва и подбира информация от различни източници. 	<p>С история – историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България.</p> <p>С химия – основни замърсители на водите, атмосферата и почвата в България; химизъм на водите в България; механизъм на природните процеси: почвообразуване и карстификация.</p> <p>С физика – механизъм на природните рискове, характерни за България (земетръси) – епицентър, хипоцентър, електромагнитни вълни; механизъм на движенията на атмосферата и формиране на времето в страната (конвекции, адвекции, инверсии, изпарение)</p>

<p>3) оценява природноресурсния потенциал на България, извежда проблемите на околната среда и изразява отношение към тях.</p> <p>Стандарт 3. Характеризира съвременната геодемографска ситуация и особеностите на урбанизацията в България. Очаквани резултати: 1) характеризира населението на България по определени показатели; 2) разкрива същността на демографските и социалните проблеми и оценява демографската ситуация в България; 3) знае типове селища в България и обяснява особеностите на урбанизацията;</p>	<p>Тема 2. Природногеографски области Очаквани резултати: 1) знае природно-географските области: Дунавска равнина, Старопланинска област, Витоша и Софийско поле, Краище; Задбалкански котловини и Средна гора; Горнотракийска низина, Рила, Осоговско-Беласишки планини и долината на р. Средна Струма, Пирин и долината на р. Места, Родопи; Черно море и Българско черноморско крайбрежие и разкрива техните особености; 2) оценява стопанския потенциал на природно-географските области, очертава и коментира проблемите им.</p> <p>Ученикът трябва да усвои: Тема 1. География на населението в България Очаквани резултати: 1) знае броя и географската гъстота; 2) характеризира движението (естествено и механично); 3) обяснява направлението и особеностите на вътрешните и външните миграции; 4) разкрива структурата на населението в България (етническа, религиозна, полсва, възрастова, по населени места, брачна, образователна); 5) оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанското развитие; 6) разкрива демографски и социални проблеми и дава примери за тяхното проявление. Тема 2. География на селищата в България. Очаквани резултати: 1) знае типологията на селищата; 2) разкрива особеностите на урбанизацията и нейната пространствена структура; 3) дефинира проблемите на населените места и предлага подходи за решаването им;</p>	<p>природногеографски области; Дунавска равнина, Старопланинска област; Витоша и Софийско поле; Краище; Задбалкански котловини; Средна гора; Горнотракийска низина; Рила; Осоговско-Беласишки планини; Пирин; Родопи; Черно море; Българско черноморско крайбрежие</p> <p>етническа група; етнографска група;</p> <p>образователна структура; брачна структура;</p> <p>демографски потенциал;</p> <p>типове селища в България;</p>	<p>На ученика да се даде възможност: 1) да работи с различни източници на информация (статистически материали, графики, тематични карти, документи), да подбира информация и да прави изводи; 2) да участва в дискусия за преодоляване на последиците от демографския срив; 3) да изказва и мотивира мнение по въпросите за етническата и религиозната толерантност; 4) да изработва, чете и анализира полсво-възрастова пирамида.</p> <p>На ученика да се даде възможност: 1) да проучва краеведски материали и изготвя реферати за селищата в родния край; 2) да работи със статистически материали и прави обобщения за селищата в страната; 3) да сравнява урбанизацията в България с тази на европейските страни.</p>	<p>С биология – видовото разнообразие в България; реликти; ендемити; почвообразуване; височинно зонирание; биосферни резервати; защитени природни обекти, национални паркове; антропогенни изменения в биосферата; международни природозащитни организации С литература – изготвяне на есе и реферат. С история – понятията етнос, етническа група, население, народ, нация, основни етнически елементи (траки, славяни, прабългари). С литература – българската литература – изеср на етническа и религиозна толерантност. С философия – възприемане равенството между хората по рождение и по закон, гражданска активност. С история – възникване и развитие на селищата. С литература – описание на селищата. С история – държавна, държавно устройство, политика, политическо устройство.</p>
---	--	--	--	---

	<p>4) знае държавното устройство и административно-териториалното деление на България.</p>	<p>Тема 3. Държавно устройство и административно-териториално деление на България Очаквани резултати: 1) знае държавното устройство, органите на държавна власт и обяснява техните функции; 2) демонстрира знания за изборителните системи и основните механизми при провеждане на избори; 3) обсъжда източниците на напрежение в международните отношения на Балканите и изказва становище за позицията на България 4) оценява предимствата на демокрацията като форма на управление и ролята ѝ за международното сътрудничество 5) познава административно-териториалното деление на страната.</p>	<p>държавно устройство на България; изборителни системи; административно-териториално деление на България;</p>	<p>На ученикът да се даде възможност : 1) да оценява съвременните политически събития на базата на принципите и ценностите на демокрацията; 2) да дискутира ролята на международните организации и международния диалог за запазване на мира и сигурността в света.</p>	
	<p>Стандарт 4. Обяснява особеностите на прехода към пазарно стопанство; характеризира националното стопанство, стопанските сектори и отделните отрасли и дейности в тях. Очаквани резултати: 1) разкрива същността и особеностите на националното стопанство; 2) познава съвременния етап на преход към пазарна икономика; 3) разкрива структурата на националното стопанство по сектори и отрасли;</p>	<p>Ученикът трябва да усвои: Тема 1. Национално стопанство: структура, фактори, показатели Очаквани резултати: 1) разкрива структурата на националното стопанство по сектори и отрасли; 2) разкрива влиянието на факторите, които формират структурата на националното стопанство; 3) оценява стопанските процеси и явления по основни икономически показатели и чрез тях доказва промените в структурата на стопанството; Тема 2. Стопанството на България днес Очаквани резултат : 1) характеризира секторите на националното стопанство; 2) демонстрира знания за механизмите на пазарното стопанство и доказва, че България е в условията на преход към пазарна икономика;</p>	<p>стопански сектор; икономическа политика; печалба; конкуренция; инфлация, стимули; пазар; пари; БВП; национален доход; производителност на труда; реституция, приватизация;</p> <p>структура на националното стопанство; стопански сектор, стопански отрасли;</p>	<p>На ученика да се осигури възможност: 1) да дискутира проблемите на прехода към пазарна икономика и да предлага средства за решаването им; 2) да изразява собствено мнение относно непопулярните средства за реструктуриране на икономиката и социалните последици от тях; 3) да проучва основните икономически инициативи на България в регионален план и да оценява значението им за стопанското развитие на страната; 4) да аргументира участието на България в икономическия диалог на Европа и да определя мястото ѝ в новия глобален модел на развитие;</p>	

<p>4) характеризира стопански сектор, отрасъл и район по алгоритъм.</p>	<p>3) разкрива връзките между прехода към пазарно стопанство и промяната в стопанската структура; 4) формулира проблемите на националното стопанство в контекста на глобалните проблеми; 5) изказва лично мнение (изразява отношение) относно стремежа на България за присъединяване към еврпейските структури.</p> <p>Тема 3. Първичен сектор Очаквани резултати: 1) знае структурата на първичния сектор: земеделие, добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов и риболов; 2) характеризира отрасъл по алгоритъм (земеделие); 3) разкрива особеностите на земеделието в условията на преход към пазарна икономика и оценява резултатите от аграрната реформа; 4) анализира статистически, графични и картографски материали и прави изводи; 5) формулира проблемите на първичния сектор и предлага начини за решаването им.</p> <p>Тема 4. Вторичен сектор Очаквани резултати: 1) знае същността, значението, структурата на вторичния сектор и факторите, които я формират; 2) оценява природноресурсния потенциал на България като фактор за реструктуриране на икономиката; 3) проучва и оценява резултатите от структурната реформа в промишлеността; 4) характеризира отраслите на вторичния сектор; 5) формулира проблемите на вторичния сектор и очертава тенденциите в развитието му; 6) разкрива екологично депресивните райони като резултат от дейността на предприятията на вторичния сектор;</p>	<p>структурна реформа, мениджмънт и управление, валутен борд, маркетинг, борси, производствени фактори, ценни книжа;</p> <p>обработваема земя; стопанисвана земя; агротехнически мероприятия; аграрна реформа;</p> <p>техническа инфраструктура;</p> <p>екологично депресивни райони в България;</p>	<p>5) да изработва графичен модел на структурата на националното стопанство; 6) интерпретира информация от различни източници и прави изводи.</p> <p>На ученика да се осигури възможност: 1) да проучва състоянието и проблемите на първичния сектор в родния край и да изготви реферат; 2) да интерпретира информация от различни източници и да изготви учебна прогноза за развитието на първичния сектор.</p> <p>На ученика да се даде възможност: 1) да дискутира проблема за оскъдност на производствените ресурси; да доказва връзките оскъдност-взаимозависимост; 2) да проучва критериите за присъединяване на България в ЕС и да доказва ролята му за икономическата стабилност на страната; 3) да осъзнава проблемите на вторичния сектор и проучва възможностите за икономически растеж; 4) да оценява ролята на конкуренцията и банковата система за развитието на вторичния сектор; 5) да разкрива причините за негативните явления във вторичния сектор.</p>	<p><u>С физика</u> – производство и пренос на електроенергия. <u>С химия</u> – замърсяване на почвите с вредни емисии. <u>С биология</u> – биотични фактори.</p> <p><u>С химия</u> – металургичен процес; химическа промишленост; органичен синтез; основна химия.</p> <p><u>С математика</u> – разчитане на информация от графики, диаграми и таблици.</p>
---	--	--	--	---

		<p>Тема 5. Третичен сектор Очаквани резултати: 1) знае същността, особеностите, факторите и структурата на третичния сектор; 2) характеризира основните отрасли на третичния сектор (транспорт, туризъм, търговия) по алгоритъм; 3) откроява проблемите и очертава териториалните диспропорции в третичния сектор.</p> <p>Тема 6. Териториална структура на стопанството Очаквани резултати: 1) знае териториалната структура на първичния, вторичния и третичния сектор; 2) характеризира отраслов, промишлен, аграрен, транспортен район по алгоритъм; 3) обяснява връзки и отношения в отрасловите райони.</p>	<p>социална инфраструктура;</p> <p>отраслов район; регионална/държавна политика;</p>	<p>На ученика да се даде възможност: 1) да интерпретира информация от различни източници и да изготвя прогноза за развитието на третичния сектор; 2) да дискутира връзката форма на собственост - състояние на третичния сектор - социални резултати; 3) да разкрива връзката природни компоненти - развитие и конфигурация на транспортната мрежа в родния край. 4) изработва картсхема на основните железопътни и шосейни трасета. На ученика да се даде възможност: 1) да решава казуси и привежда доказателства за проблемите на районите; 2) да изготвя картосхема на екологично депресивни райони; 3) да работи с държавни документи (Закон за стопанското развитие; Закон за регионалното развитие).</p>	
	<p>Стандарт 5 Демонстрира знания за географските региони и прави географско изследване на местната община или административна област Очаквани резултати: 1) познава географските региони; 2) разкрива географските аспекти на взаимодействията между природата и човека в регионален план и доказва комплексността на регионите; 3) провежда географско изследване на местна община или административна област под ръководството на учителя; 4) формулира проблемите на регионите.</p>	<p>Ученикът трябва да усвои: Тема 1. Географски региони Очаквани резултати: 1) характеризира географските региони по алгоритъм; 2) демонстрира знания за специфичното в природата, населението и стопанството на всеки регион и разкрива причините за него; 3) анализира графични, картни и статистически материали и прави изводи; 4) определя специфичните проблеми на всеки регион (природни, демографски, стопански, екологични).</p>	<p>географски региони на България; община; административна област;</p>	<p>На ученика да се даде възможност: 1) да доказва необходимостта от екологичен мониторинг в географските региони; 2) да изработва картни материали за транспортната и селищната структура на регионите; 3) да изработва научно географско съобщение за голям стопански обект; 4) да коментира структурните промени в промишлеността на местния регион в резултат на приватизация, специализация, интеграция; 5) да представя резултатите от географското изследване на местната община чрез реферат; 6) да проучва възможностите на ГИС и практическото им приложение в регион по избор.</p>	

V. СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИКА ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ КЛАС (ИИВО).

Оценяването на постиженията на ученика в X клас е пряко свързано с контрола в обучението по *География и икономика*. Ето защо учебната програма предвижда няколко урочни единици за контрол. В нея ясно трябва да бъдат формулирани целите на контрола, съставка на контрола (знания, умения, начини на дейност), времетраенето на контрола, методите на контрола (устна, писмена, индивидуална, групова, общокласна проверка). Оценяването на постиженията на учениците е пряко свързано с функциите на контрола – диагностични, контролно-оценъчни, възпитавачи, развивачи и обучаващи. От особено значение са контролът и оценяването на постиженията на учениците при установяване на входното равнище (какво знаят и могат в началото) и на изходното равнище (какво знаят и могат в края). Оценяването трябва да бъде пряко свързано с ДОН. Постигането на по-висок краен резултат зависи от равнището на проведения тематичен контрол след всеки дял. Анализът на резултатите от контрола влияе върху управлението на учебния процес, а оценяването на постиженията на отделния ученик – върху неговото индивидуално развитие. Контролът и оценяването са пряко свързани. Учителят трябва да мотивира необходимостта от контрол, да запознава учениците с начина на провеждането му; да определя съдържанието и обема на контрола; да определя формата на контрола и инструментариума за провеждането му; да коментира резултатите; да предостави възможност на ученика за самоконтрол и самооценка. Оценяването на постиженията на ученика трябва да бъде както количествено (с оценка по шестобалната система), така и качествено, чрез анотация на резултатите на ученика на входното равнище, при провеждане на тематичния контрол, при изходното равнище. Качествената оценка трябва да отчита както постиженията на ученика, така и неговите пропуски, като по този начин учителят не само мотивира оценките, но и стимулира ученика в процеса на неговото индивидуално развитие. Качествената оценка е резултат от дейността на ученика през цялата учебна година. Тя се формира на базата на количествените резултати (получени при устно индивидуално изпитване, от тестова проверка, от други писмени форми на проверка), но при нея се отчитат и отношението на ученика към учебния процес по предмета, поведението му на базата на усвоените географски знания, интересът към собствените му постижения по предмета, желанието и отговорността му при изпълнение на задача в екип. Например в началото на учебната година учителят установява пропуските в знанията и географската компетентност на ученика, запознава ученика с тях; набелязва програма за преодоляването им; отчита количествените резултати от усилията на ученика, осигурява възможност за корекция на този резултат; изготвя качествена оценка на постиженията му. Както количествената, така и качествената оценка са свързани с целта на обучението по *География и икономика* в X клас.

VI. МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ.

1. Разкриването на особеностите на природногеографските области включва: географско положение и граници; морфо-хидрографска характеристика; природна среда (съвременен релеф и полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят); стопанска усвоеност.

2. Характеристиката на даден географски регион включва: географско положение и граници; природна среда и природноресурсен потенциал; население; стопанство; административно-териториално устройство; селища; екологична ситуация.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА – X КЛАС, ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА (ВТОРО РАВНИЩЕ)

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА.

Профилираната подготовка по *География и икономика* в X клас е предназначена за учениците с трайни интереси към съвременното географско познание. Чрез нея усвоените знания и умения в общообразователния минимум се задълбочават, разширяват, обобщават, в резултат на което се достига едно ново, по-високо научно-теоретично равнище. На учениците се предоставя по-голяма възможност за самостоятелна подготовка; за работа в екип; за участие в ученическо изследване по даден проблем; за изготвяне на учебни прогнози и ученически проекти; за работа с различни източници на информация; за подбор на информация и нейното интерпретиране; за участие в дискусии и формиране на лично становище по дискутираните въпроси.

Профилираната подготовка по *География и икономика* в X клас потвърждава мястото и ролята на курса в системата на обучението в СОУ и разкрива в още по-голяма степен връзката на географията както с обществените, така и с природните науки.

II. ЦЕЛИ НА ПРОФИЛИРАНАТА ПОДГОТОВКА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В X КЛАС.

Профилираната подготовка по *География и икономика* в X клас допринася за формиране на географската култура на учениците на по-високо равнище.

Целите на обучението при профилираната подготовка в X клас са:

– Да се разширят и задълбочат знанията на учениците за научно обективната географска картина на родната страна чрез разкриване на някои сложни проблеми на съвременното географско познание; чрез проследяване на пространственото развитие на обекти и явления и разкриване на определени закономерности;

– Да се изгради и усъвършенства системата от умения за: използване на основните подходи и методи на географско изследване; анализиране на графични и статистически материали с географско и комплексно съдържание и правене на изводи; проучване и анализиране на различни видове документи и извличане на информация от тях; съставяне на реферат и есе с географско съдържание, изготвяне на ученически прогнози; изработване на ученически проекти с географска и икономическа тематика.

– Да допринесе за патриотичното и екологичното възпитание на учениците чрез задълбочено географско изучаване на родния край;

– Да допринесе за социалната ориентация и реализация на учениците и за участието им в обществения живот на страната. Профилираната подготовка по география в X клас трябва да допринесе за ориентирането на ученика в съвременните политически, икономически и културни събития; за оценяването им на базата на географските знания; за формирането на критично мислене. Докато при общозадължителния минимум акцентът в дейността на ученика е свързан главно със знаенето, разбирането и приложението в сходна учебна ситуация, то при профилираната подготовка той се поставя върху приложението на знанията в нова учебна ситуация, върху сравнението, анализа, синтеза, оценката, обобщението.

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки			
Колонна 1	Колонна 2	Колонна 3	Колонна 4	Колонна 5	Колонна 6
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни понятия (по теми)	Контекст и дейности за цялото ядро или за цялата програма	Възможности за междупредметни връзки
География на България	<p>Стандарт 1. Прави заключение за промяната на функциите на държавните граници на България</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) проследява промяната на функциите на държавните граници на България в отделни етапи от нейното развитие; 2) Разглежда границите като фактор за регионалното развитие; 3) Оценява ролята на България като стабилизиращ фактор на Балканите <p>Стандарт 2. Оценява геополитическия, природноресурсния и човешкия фактор за реструктуриране на икономиката, развитие та инфраструктурата и подобряване на качеството на живота</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Оценява съвременното геополитическо положение на България и проследява промените в междудържавните отношения на Балканите и в Европа като фактор за реструктуриране на икономиката; 2) Разглежда природноресурсния потенциал на България в контекста на устойчивото развитие като фактор за реструктуриране на икономиката и подобряване на качеството на живот; 3) Сбяснява ролята на човека като фактор за провеждане на структурната реформа и нейните социални последици. 	<p>Ученикът трябва да знае :</p> <p>Тема 1. Граници на България</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) да проследява промените във функциите на границите и тяхното влияние върху социално-икономическото развитие на България и да прави изводи; 2) да оценява стопанското значение на държавните граници; 3) да прогнозира промените на функциите на границите в процеса на евроатлантическата интеграция на страната. <p>Ученикът трябва да усвои :</p> <p>Тема 1. Съвременно географско положение на България.</p> <p>Очакван и резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) разкрива връзката между геополитическото положение на България и съседните на българския народ; 2) разглежда възможностите за изграждане на съвместни инфраструктурни проекти в крайграничните територии; 3) идентифицира географски причини за възникването на съвременните конфликти на Балканите и аргументира необходимостта от мирното им решаване; 4) разглежда и оценява геополитическото положение на България като фактор за задълбочаващата се интеграция с европейските страни. 	<p>евроатлантическа интеграция;</p> <p>черноморско икономическо сътрудничество</p> <p>междудържавно сътрудничество</p>	<p>На ученика да се даде възможност:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) да работи с различни източници на информация за присъединяването на България към ЕС; 2) да участва в дискусия за ролята на България като фактор за мир и стабилност на Балканите <p>На ученика да се даде възможност :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дискутира културните отношения като фактор за мир на Балканите; 2) обсъжда ефективността на одобрени съвместни инфраструктурни проекти и оценява социалното им значение; 3) анализира картографски материали с геополитическо съдържание и прави изводи 4) интерпретира документи, свързани с инициативи за мирно сътрудничество и развитие на Балканите 	<p>С история – виж първо равнище</p> <p>С история: промяна на съвременното геополитическо положение</p>

		<p>Тема 2. Природна среда на България Очаквани резултати: 1) изготвя количествена и качествена характеристика на природните компоненти и прави изводи за ресурсния потенциал на страната; 2) познава геоложкия строеж, видовете скали и палеогеографското развитие на българските земи; 3) обсъжда географските аспекти на взаимодействието между човека и природната среда; 4) познава източниците и видовете замърсяване на природната среда в България и доказва необходимостта от използването на екологичния мониторинг; 5) знае правилата на поведение при природни бедствия.</p>	<p>геоложки строеж; видове скали; палеогеографско развитие; геоморфоложки области; оскъдност на ресурсите; екологично равновесие</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да: 1) проучва промените в структурата на потреблението на ресурсите в България и прави прогнози за използването им; 2) проучва литературни източници по проблемите и прогнозира състоянието на околната среда в резултат на антропогенната намеса; 3) оценява състоянието и ефективността на ГИС в България; 4) наблюдава природната среда в родния край и разкрива нейната уникалност 5) изработва научно съобщение за национален парк или резерват по избор;</p>	<p>Виж първо равнище</p>
		<p>Тема 3. Природногеографски области Очаквани резултати: 1) знае принципите и методите на природно-географското райониране на България; 2) характеризира следните природногеографски области : Дунавска равнина, Старопланинска област, Витоша и Софийско поле, Краище, Задбалкански котловини и Средна гора; Горнотракийска низина; Рила, Осоговско-Беласишки планини и долината на р. Средна Струма; Пирин и долината на р. Места; Родопи; Черно море и Българско черноморско крайбрежие; 3) изработва морфохидрографска скица на природна област по избор; 4) оценява природноресурсния потенциал на природногеографските области като фактор за формиране на стопанската им структура и формулира екологичните им проблеми.</p>	<p>принципи на природно-географското райониране</p>	<p>На ученика да се даде възможност да: 1) привежда конкретни примери за основните принципи на природногеографското райониране: зонален, а зонален, генетичен и комплексен; 2) доказва с примери зонално обусловените различия в основните характеристики на природните комплекси; 3) степенува по острота на проявление екологичните проблеми в родния край; 4) изработва научни съобщения за уникални природни обекти в родния край; 5) работи с различни източници на информация и прави изводи;</p>	

		<p>Тема 4. Човекът – водещ елемент в системата природа – общество – стопанство Очаквани резултати: 1) разбира ролята на човека като основен фактор за реструктуриране на икономиката; 2) характеризира по алгоритъм структуроопределящите отрасли на трите сектора на националното стопанство; 3) прогнозира изменението в количествените и качествените характеристики на работната сила в резултат на реструктурирането на икономиката; 4) разкрива териториалните различия в остротата на социалните проблеми и ги обяснява с териториалните различия в провеждането на структурната реформа; 5) оценява достигнатото ниво на прехода към пазарно стопанство и обяснява ролята на ЕС като фактор за стопанското развитие на България; 6) доказва зависимостта между съвременните миграции и жизнения стандарт на населението в България и подкрепя с примери доказателствата си; 7) оценява условията на живот в градските селища на базата на предимствата и недостатъците на инфраструктурата им;</p>	<p>план на селище : зона на труд; зона на обитаване; планировка на градовете</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да : 1) предлага начини за преодоляване на социалните последици от структурната реформа; 2) коментира промяната на функциите на селищата в резултат на структурната реформа; 3) проучва насоките на селищната политика в България; 4) изказва мнение за техническата и социална инфраструктура на селищата в България и влиянието им върху качеството на живота 5) работи с план на селище и мотивира избор си на зона за живеене; 6) изработва учебен проект за социално-икономическото развитие на родното селище.</p>	
	<p>Стандарт 3. Разбира необходимостта от интегрирането ни в европейското политическо, икономическо и културно пространство Очаквани резултати: 1) обяснява ролята на ЕС като фактор за икономическа и политическа стабилност на Балканите и в България; 2) разбира военната евроатлантическа интеграция като фактор за националната сигурност; 3) познава и оценява българския принос в европейската култура</p>	<p>Ученикът трябва да знае: Тема 1. Географски аспекти на прехода в политическата, военната и стопанската ориентация на България. Очаквани резултати: 1) обяснява предимствата от присъединяването на България към ЕС и НАТО; 2) познава дейността на правителството по присъединяването на България към ЕС; 3) оценява усилията на ЕС за адаптирането на България към него и познава дейността на ФАР, ИСПА, САГАРД; 4) разработва ученически проекти за усвояване на граничните територии.</p>	<p>структурни фондове, културно пространство, асоцииране, ФАР, ИСПА, САГАРД</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да: 1) проучва развитието на отношенията между ЕС и България; 2) проучва дейността на неправителствени организации, насочена към интегрирането на България в европейското икономическо, политическо и културно пространство; 3) аргументира участието на България в политическия и икономическия диалог на Европа и определя мястото ѝ з новия глобален модел на развитие; 4) проучва литературни източници за зараждането и историята на идеята за обединена Европа и излага резултатите под формата на реферати;</p>	

	<p>Стандарт 4. Дискутира проблемите на устойчивото развитие на България.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) анализира възможностите за устойчиво развитие на България; 2) формулира проблемите на устойчивото развитие в страната и предлага начини за решаването им; 3) познава дейността на държавните органи и неправителствените организации за осъществяване на концепцията за устойчиво развитие. 	<p>Ученикът трябва да усвои :</p> <p>Тема 1. Проблемите на устойчивото развитие в България.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) оценява природните ресурси на България като фактор за стопанско развитие от гледна точка на концепцията за устойчиво развитие; 2) обяснява реструктурирането на икономиката от гледна точка на устойчивото развитие; 3) изработва ученически проект за преодоляване на последиците от негативното въздействие на човека върху природата; 4) разбира значението на безотпадните технологии и дава примери за използването им в България. 	<p>трансгранично замърсяване; рекултивация;</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) проучва възможностите за технологично обновление на производствените мощности с национално значение; 2) дискутира последиците от трансграничното замърсяване; 3) изработва ученически проект за устойчиво развитие на родния край. 	
	<p>Стандарт 5. Сравнява географските региони в България.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) познава Закона за регионалното развитие; Националния план за регионално развитие; 2) оценява природния, демографския и стопанския потенциал на регионите и очертава тенденциите в развитието им; 3) срещава регионите по избрани показатели. 	<p>Ученикът трябва да усвои :</p> <p>Тема 1. Особенности на регионалното развитие.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) обяснява факторите за регионално развитие; 2) разкрива особеностите на регионалното развитие на националното стопанство; 3) прави заключения за особеностите на териториалното развитие в условията на преход към гражданско общество. 	<p>Бж. първо равнище</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) картографира стопански райони (промишлени, аграрни, туристически и др.) и центрове в регион по избор; 2) анализира статистически, графични и картни материали и прави изводи. 	

V. СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ НА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИКА ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ КЛАС (ШИВО)

Предвиденият по-голям брой часове за профилирана подготовка по *География и икономика* в X клас дава възможност за по-често и по-задълбочено проверяване и оценяване на знанията и уменията на учениците. Използваните методи и форми на оценяване са същите като тези за покриване на общообразователния минимум по предмета, но оценяването на равнище профилирана подготовка пада главно върху географската компетентност на учениците, т.е. върху способността им на базата на усвоени географски знания да правят сравнения, анализи, оценки, да изготвят научни съобщения и есета с географска тематика, да изработват учебни проекти и др. Оценяването се извършва въз основа на определени критерии за всяка дейност, с които учениците да са запознати предварително.

VI. МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

1. Ядро 2 „Източници на информация и работа с тях“ е представено в разгърнат вид към всеки един от стандартите на ядро 1 *География на България*, като очакваните резултати са дадени в колона 2 и конкретизирани с оглед на тяхното измерване в колона 3.

2. Характеристиката на природногеографска област включва: географско положение и граници; геоложки строеж, видове скали и особености на релефа; полезни изкопаеми; климат; води; почви, растителност и животински свят; стопанско използване и опазване на природната среда.

3. Характеристиката на стопански отрасъл включва: същност, значение и особености; място на отрасъла в структурата на стопанството; фактори за развитие и териториално разположение; отраслова структура и териториална организация; проблеми и тенденции.

4. Характеристиката на географски регион се извършва по същия начин, както на първо равнище с акцент върху оценяването на: природния, демографския и стопанския потенциал на регионите; достигнатото равнище на структурната реформа във всеки един от тях; разкриване на особеностите на регионалното развитие на националното стопанство; проблемите и тенденциите на регионално развитие в условията на преход към пазарно стопанство.